

Havel, Dalibor

Paleografický příspěvek k tzv. svatováclavskému archivu na konci 13. století

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
2003, vol. 52, iss. C50, pp. [75]-87

ISBN 80-210-3380-0

ISSN 0231-7710

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102547>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

DALIBOR HAVEL

PALEOGRAFICKÝ PŘÍSPĚVEK K TZV. SVATOVÁCLAVSKÉMU ARCHIVU NA KONCI 13. STOLETÍ

Kdybychom si chtěli udělat alespoň rámcovou představu o podobě a obsahu „archivu“ kterékoliv středověké instituce, museli bychom se v první řadě smířit se skutečností, že pro řešení těchto otázek nemáme až do pozdního středověku k dispozici prakticky žádné primární prameny, a to i tehdy, byla-li by předmětem našeho zájmu instituce zcela zásadní a centrální, totiž *panovnická kancelář*. Tato zdánlivě skeptická premisa může být alespoň částečně zmírněna tím, že neexistence pramenů primárních může být do určité míry zastoupena prameny sekundárními. V našem případě jsou takovými prameny poznámky na dorzálních stranách v originálech dochovaných listin, jejichž uložení je možno spojit s korunním archivem, který byl ve svých počátcích, jak známo, spojen s prostředím pražské metropolitní kapituly.¹

Úkolem paleografie je na tomto poli stanovit relativní, případně i absolutní chronologii všech indorzátů, které mohou vypovídat o místě uložení dotyčné originální listiny.² Tento úkol však komplikuje nejen forma indorzátů samotných (mnohdy se jedná o několik málo slov, z nichž je jen obtížné, někdy přímo riskantní vyvozovat nějaké spolehlivější a přesnější chronologické závěry), potíže způsobuje i častá grafická izolovanost těchto písařských projevů.³ A tak vlastně

---

¹ Eršil, Jaroslav – Pražák, Jiří: *Archiv pražské metropolitní kapituly I*. Katalog listin a listů z doby předhusitské (– 1419). Praha 1956, s. 3.

² Nejstarší sledovatelnou vrstvu indorzátů v tomto prostředí s vazbou na panovnickou kancelář reprezentuje písař (a první prokazatelný kapitulní „archivář“) Otakar 29, který je s největší pravděpodobností totožný s pražským děkanem M. Arnoldem (1209–1238) – srov. Pražák, Jiří: *Otakar 29*. In: Šebánek, Jindřich – Pražák, Jiří – Dušeková, Sáša: *Studie k české diplomacie doby přemyslovské*. Rozpravy ČSAV, řada společenských věd. roč. 69. seš. 9. Praha 1959, s. 49nn.

³ Z jiného úhlu, a to z hlediska „kancelářské každodennosti“, naznačil další možné směry studia těchto a podobných otázek (ovšem pro mladší období): Hlaváček, Ivan: *Studie k českému Korunnímu archivu*. (Karel IV. jako bezprostřední příjemce listin svých poddaných). In: *Sciencia nobilitat*. Sborník prací k počtě prof. PhDr. Františka Kavky, DrSc. Uspořádal M. Svatoš. Praha 1998, s. 41nn.

jediným pevným záchytným bodem bývá ta šťastná okolnost, pokud se v dorzálních poznámkách objeví písařská ruka známá z vlastních (datovaných) textů listin.

Pro konec XIII. století tato „šťastná okolnost“ nastává u ruky, kterou jsem na jiném místě označil jako „Venceslaus 18“ (dále V 18).⁴ Jeho celkovou grafickou produkci jsem určil takto:

1) jako kancelářský písař v kanceláři *pražského biskupa* Tobiáše z Bechyně (1278–1296) píše tyto listiny:⁵

A. 1279, VII. 10. Praha: Tobiáš z Bechyně, pražský biskup, potvrzuje na žádost probošta Petra, děkana Kuna a celé vyšehradské kapituly jáhna Friedricha z Vratislavi za plebána kostela v Budči.

Orig.: Státní ústřední archiv (SÚA) Praha. Kapitula vyšehradská, inv. č. 69.

Ed.: CDB VI, č. 57.⁶

B. 1282, X. 22. Praha: Tobiáš z Bechyně, pražský biskup, mění s opatem Jaroslavem a konventem vilémovského kláštera biskupské statky ve vsi Markovice spolu s patronátním právem kostela sv. Jiří tamtéž za klášterní vesnici Sulice.

Orig.: SÚA Praha. Řád benediktinů Břevnov, inv. č. 50.⁷

Ed.: RBM II, s. 553, č. 1286;⁸ CDB VI, č. 240.

C. 1283, V. 28. Praha: Tobiáš z Bechyně, pražský biskup, prodává se souhlasem pražské kapituly Jindřichovi z Příběnic vesnice Řepeč, Řepečky a Bečice za 150 pražských hřiven stříbra.

Orig.: Státní oblastní archiv Třeboň. Cizí statky Třeboň, inv. č. 49.

Ed.: RBM II, s. 557, č. 1293.

2) v kanceláři *českého krále* Václava II. (1283–1305) píše tyto listiny:⁹

D. 1291, IX. 1. Litomyšl: Václav II., český král atd., slibuje zachovávat práva a svobodu v Krakovsku a Sandoměřsku.

Orig.: Archiwum Kapitulne Kraków, inv. č. 75.

Ed.: KKK I, s. 130–131, č. 94;¹⁰ RBM II, s. 667, č. 1553.

⁴ H a v e l , Dalibor: *Listinné písmo v Čechách a na Moravě na přelomu XIII./XIV. stol.* Netištěná doktorská disertace. Brno 2001, s. 39–40.

⁵ V pražské biskupské kanceláři postihl tuto ruku již N o v ý, Rostislav: *Listiny pražských biskupů XI.-XIV. stol.* (Diplomaticko-správní rozbor). Acta Universitatis Carolinae–Philosophica et historica 5, 1960. Praha 1961, s. 73. V jeho systému má siglu T 11. Této ruce ale na rozdíl ode mne připisuje Nový ještě celou řadu dalších biskupských listin, které ale s našim tématem nesouvisí, proto se k nim zde nebudu vyjadřovat.

⁶ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* (CDB) VI, v tisku.

⁷ Viz obr. 1 na konci tohoto příspěvku.

⁸ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (RBM) II. Ed. J. Emler. Praeae 1882.

⁹ K tomu srov. P o j s l , Miloslav – Ř e h o l k a , Ivan – S u l i t k o v á , Ludmila: *Panovnická kancelář posledních Přemyslovců Václava II. a Václava III.* Sborník archivních prací (SAP) 24. 1974, s. 269, 356–359, kde je písařská ruka označena jako V II 19.

¹⁰ *Kodex dyplomatyczny Katedry Krakowskiej s. Wactawa* (KKK). Ed. Fr. Piekoński. Kraków 1874.

E. 1291, IX. 1. Litomyšl: Václav II., český král atd., potvrzuje krakovskému biskupu Pavlovi a krakovské kapitule solný desátek a 200 hřiven stříbra.¹¹
Orig.: Archiwum Kapitulne Kraków, inv. č. 76.¹²

Ed.: KKK I, s. 131–132, č. 95; RBM II, s. 666, č. 1551.

F. 1294, IX. 7. Praha: Václav II., český král atd., potvrzuje na žádost pražského biskupa Tobiáše z Bechyně prodej vesnice Vodochody učiněný mistrem Ekonomem a bratry templářského řádu od sv. Vavřince v Praze ve prospěch pražského biskupa Tobiáše.

Orig.: Archiv pražského Hradu (APH). Archiv Pražské kapituly, inv. č. 56.

Ed.: RBM II, s. 714, č. 1663; Eršil, J. – Pražák, J.: *Archiv*, s. 32, č. 71.

V 18 píše nejen vlastní text listiny F, ale též její nejstarší indorzát.

G. 1295, XII. 7. Praha: Václav II., český král atd., uděluje městu Police [nad Metují] náležejícímu břevnovskému klášteru hrdeční soud a zakazuje [králové]hradeckým úředníkům tento soud zde uplatňovat.

Orig.: SÚA Praha. Řád benediktnů Břevnov, inv. č. 56.

Ed.: RBM II, s. 730, č. 1700.

3) listiny obsahující *indorzát* psaný rukou V 18 (vedle listiny F, o níž byla zmínka výše).

H. 1283, VIII. 28. Praha: Jan z Michalovic přijímá od Václava II. hrady Velešín, Ostrý (Scharfenstein), Děvín a ves Vitějovice a slibuje Václavovi sloužit, rezignuje v jeho prospěch na vsi Tuchlovice, Honice, Srby a město Děčín a přidává 80 hřiven stříbra.

Orig.: SÚA Praha. Archiv české Koruny (AČK), inv. č. 23.¹³

Ed.: RBM II, s. 560, č. 1298; Koss, R.: *Archiv 2*, s. 24, č. 23;¹⁴ ACRB I, s. 39–40, č. 24.¹⁵

Vlastní text listiny píše Václavův kancelářský písař V 3 = protonotář M. Jindřich.¹⁶

I. 1295, VIII. 11. Praha: Václav II., český král atd., dává pražskému biskupovi Tobiášovi z Bechyně Hněvice, Račice, Záluží a řadu dalších vsí za statky, které biskupství odňal Přemysl II., a dále za Zdice, Bavoryni a Černín, které odňal on sám a připojil k městu Berounu.

Orig.: SÚA Praha. AČK, inv. č. 42.¹⁷

Ed.: RBM II, s. 726, č. 1692; Koss, R.: *Archiv 2*, s. 43–44, č. 46.

Vlastní text listiny píše Václavův kancelářský písař V 16 = protonotář M. Petr Angeli.¹⁸

¹¹ Viz obr. 2 na konci tohoto příspěvku.

¹² M i e s z k o w s k i , Karol: *Studia nad dokumentami katedry krakowskiej XIII wieku, początki kancelarii biskupiej*. Kraków 1974, s. 132–133.

¹³ Indorzát viz na obr. 5 na konci tohoto příspěvku.

¹⁴ K o s s , Rudolf: *Archiv Koruny české 2*. Katalog listin z let 1158–1346. Praha 1928.

¹⁵ *Archivum Coronae regni Bohemiae* (ACRB) I. Ed. V. Hrubý. Pragae 1935.

¹⁶ Š e b á n e k , Jindřich – D u š k o v á , Sáša: *Česká listina doby přemyslovské II*. Listina světských feudálů. SAP 6/1. 1956, s. 207.

¹⁷ Indorzát viz na obr. 6 na konci tohoto příspěvku.

J. 1298, II. 12. Wien: Albrecht, vévoda rakouský, slibuje českému králi Václavovi II., že mu zastaví říšská území Chebsko, Plisensko a jiné hrady a statky, bude-li zvolen římským králem.

Orig.: SÚA Praha. AČK, inv. č. 44.¹⁹

Ed.: RBM II, s. 767, č. 1783; MGH Const. IV.1, s. 1–2, č. 1;²⁰ Koss, R.: *Archiv* 2, s. 45–46, č. 49; ACRB I, s. 95–97, č. 62.

K. 1298, III. 14. Wien: Albrecht, vévoda rakouský, slibuje českému králi Václavovi II., že ho zprostí všech služeb, jimiž je povinován Říši, bude-li zvolen římským králem.

Orig.: SÚA Praha. AČK, inv. č. 45.²¹

Ed.: RBM II, s. 768, č. 1785; MGH Const. IV.1, s. 3–4, č. 3; Koss, R.: *Archiv* 2, s. 46, č. 50; ACRB I, s. 97–99, č. 63.

L. 1298, XI. 17. Nürnberg: Albrecht I., římský král, prohlašuje, že čeští králové nejsou povinni v číšnickém úřadě nosit korunu.

Orig.: SÚA Praha. AČK, inv. č. 47.

Ed.: RBM II, s. 782, č. 1821; MGH Const. IV.1, s. 31–32, č. 35; Koss, R.: *Archiv* 2, s. 47–48, č. 52; ACRB I, s. 101–102, č. 66.

Je tedy zřejmé, že V 18 nejprve působil jako kancelářský písař v prostředí pražské biskupské kanceláře, a to alespoň v letech 1279–1283, a v letech 1291–1295 působil v kanceláři Václava II. Již z této skutečnosti je patrné, že diplomatické okruhy pražských biskupů a centrální panovnické kanceláře nebyly uzavřenými celky, ale vzájemně se prolínaly. Ke stejnému závěru musíme nutně dospět, sledujeme-li produkci V 18 jakožto písaře indorzátů. V 18 píše indorzáty nejen na těch listinách, jež sám napsal, ale i na těch, které byly produktem jiných kancelářských písařů, a tak indorzáty psané V 18 vznikly až v souvislosti s deponováním dotyčných listin na jednom společném místě.

Lokalizace společného „depozitáře“ všech těchto listin je v sekundární literatuře již vlastně vyřešena.²² Dnes se více méně všeobecně přijímá předpoklad, který umisťuje tento „archiv“ do klenuté komory nad jižní Zlatou branou vedle kaple sv. Václava v kostele sv. Víta v Praze, tedy pod přímou symbolickou ochranu sv. Václava.²³ Rovněž skladba tohoto *svatováclavského archivu* reflek-

18 V a š k ů , Vladimír: *K otázce individuálního stylu v listinách Václava II. a Václava III.* Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university (SPFFBU). C 7, 1960, s. 77–78.

19 Indorzát viz na obr. 3 na konci tohoto příspěvku.

20 *Monumenta Germaniae Historica – Constitutiones et acta publica* (MGH Const.) IV.1 (1298–1313). Ed. J. Schwalm. Hannoverae et Lipsiae 1906 (repr. 1981).

21 Indorzát viz na obr. 4 na konci tohoto příspěvku.

22 Nejlépe u: K o s s , Rudolf – B a u e r , Otakar: *Archiv Koruny české I.* Dějiny archivu. Praha 1939, s. 42nn; nejnověji pak srov. K o l l m a n n , Josef: *Dějiny ústředního archivu českého státu.* Praha 1992, s. 11. Jen informativně srov. též: P o d l a h a , Antonín: *Z archivu metropolitní kapitoly v Praze.* Časopis archivní školy 4, 1926–1927, s. 143–144.

23 O zvláštním postavení hrobu a kaple sv. Václava v rámci pražského kostela píše H l e -

tuje prolínání obou prostředí: nachází se zde vedle sebe listiny jak ryze korun-
ní,²⁴ jejichž příjemci byli čeští panovníci (s přihlédnutím ke stáří indorzátů se na
konci 13. století jednalo bezpečně o listiny H, J, K, L, M,²⁵ N, O, P a Q), tak
i listiny adresované pražským biskupům, eventuelně kapitule (šlo o listiny F a I).

Zaměřme nyní pozornost na grafickou charakteristiku ruky V 18. Již na první
pohled zaujme skutečnost, že tato písařská ruka doložitelná nejpozději od konce
70. let 13. století má poněkud odlišný charakter ve srovnání s naší dominantní
listinnou písařskou tradicí reprezentovanou rukou protonotáře královské kance-
láře M. Jindřicha a jeho žáky. Zatímco u těchto „vyšehradských“ rukou převládá
kaligrafie inspirovaná některými prvky papežských listů (typu „litterae cum filo
serico“), V 18 vykazuje již některé dosti výrazné tendence ke zběžnému duktu.
Jeho písmo proto můžeme označit jako gotickou diplomatickou polokurzívu.
Nejvýraznějším rysem V 18 (na rozdíl od soudobých grafických projevů vyše-
hradské notářské školy) je způsob psaní liter s dolní dotažnicovou délkou („p“,
dlouhé „s“, „f“), které V 18 píše bez smyček.²⁶ Dalším typickým znakem této
písařské ruky jsou velmi výrazná a horizontálně protáhlá spodní bříška u písme-
ne „g“, písmeno „z“, jež mírně přesahuje střední prostor pro psaní směrem k horní
dotažnicové lince, dále hranatá forma tironské zkratky pro „et“, ze zkratek je třeba
upozornit ještě na zkracovací znaménko pro „-us“, které má svůj koncový tah pro-
veden horizontálně, tedy rovnoběžně se základní linkou, přičemž tento koncový
tah svou délkou odpovídá zhruba šířce posledního písmene ve zkracovaném slově.
Charakteristické je rovněž časté využívání tzv. Meyerových ligatur.

Interpunkce je ve srovnání se soudobou kancelářskou praxí rovněž poněkud
odlišná, a to v tom smyslu, že je jednodušší. Písař V 18 si vystačí pouze s tečkou
(u silnějších pauz) a s diagonální čárkou (u slabších pauz), interpunkce ale není
zcela důsledná. Finální distinkce (na konci textu listiny) má podobu tečky či
dvou teček vedle sebe a dvou na sebe kolmých čar.

Duktus indorzátů V 18 je v zásadě srovnatelný s duktem touto rukou psaných
originálů, je pochopitelně poněkud volnější, ale zachovává hlavní charakteristic-
ké rysy jeho písařské ruky, jak jsem je uvedl výše.

Vedle indorzátů psaných V 18 lze na některých jiných korunních listinách ve
13. století objevit několik dalších dorzálních poznámek (psaných vždy jinou ru-
kou), které vykazují s V 18 jasnou příbuznost. Jedná se o *indorzáty* na těchto
listinách:

M. 1231, VII. – Melfi: Friedrich II., římský císař, potvrzuje Václavovi I. po
smrti jeho otce Přemysla I. české království.

---

d í k o v á , Zdeňka: *Pražská metropolitní kapitula, její samospráva a postavení do doby
husitské*. Sborník historický 19, 1972, s. 10.

24 Srov. K o s s , Rudolf: *Provenience českých archiválií ve Státním archivu vídeňském*.
Zprávy Českého zemského archivu 6. 1924, s. 190–191.

25 O listinách M – Q viz níže.

26 Tento duktus se např. v panovnícké kanceláři prosazuje až na sklonku první dekády 14.
století – srov. H a v e l , D.: *Listinné písmo*, s. 99.

Orig.: SÚA Praha. AČK, inv. č. 6.²⁷

Ed.: RBM I, s. 362–363, č. 772;²⁸ MGH Const. II, s. 189–190, č. 154;²⁹ Koss, R.: *Archiv* 2, s. 12–13, č. 6; ACRB I, s. 13–15, č. 7; CDB III.1, s. 8–10, č. 11.³⁰

Tato ojedinělá ruka má s V 18 všechny shodné základní znaky včetně duktů dlouhých „s“, „p“ a „g“.

N. 1289, I. 10. Praha: Kazimír, kníže opolský a pán bytomský, podrobuje své knížectví a veškerý majetek Václavovi II. a přijímá je v léno.

Orig.: SÚA Praha. AČK, inv. č. 29.

Ed.: RBM II, s. 628, č. 1466; Koss, R.: *Archiv* 2, s. 29–30, č. 29; ACRB I, s. 48–52, č. 32.

O shodách této ojedinělé ruky s V 18 platí totéž, co bylo uvedeno u předchozího písaře.

O. 1291, XI. 29. Žitava: Albrecht, vévoda saský, slibuje, že se při volbě římského krále bude řídit přáním Václava II.

Orig.: SÚA Praha. AČK, inv. č. 40.

Ed.: RBM II, s. 668, č. 1557; MGH Const. III, s. 457–458, č. 470;³¹ Koss, R.: *Archiv* 2, s. 39–40, č. 40; ACRB I, s. 71–73, č. 44.

P. 1298, VIII. 30. Chemnitz (Saská Kamenice): Město Saská Kamenice přijímá Václava II. za říšského hejtmána a generálního vikáře v Míšeňsku, Plisensku a Východní marce.

Orig.: SÚA Praha. AČK, inv. č. 46.³²

Ed.: RBM II, s. 780, č. 1816; MGH Const. IV.1, s. 17, č. 19; Koss, R.: *Archiv* 2, s. 46–47, č. 51; ACRB I, s. 100–101, č. 65.

Vedle duktů „p“ a „g“ se s V 18 shoduje i charakteristickým tvarem litery „z“.

Q. 1300, VI. 29. Mainz: Albrecht I., římský král, dovoluje Václavovi II., aby si ponechal jako léno římské Říše, cokoliv si podrobí z území velkopolského knížete Vladislava.

Orig.: SÚA Praha. AČK, inv. č. 48.

Ed.: RBM II, s. 799, č. 1861; Koss, R.: *Archiv* 2, s. 49, č. 54; ACRB I, s. 109–110, č. 71.

Můžeme tedy vazbu mezi V 18 a touto skupinou označit za grafickou afinitu a uvažovat o společné škole. Lokalizace této školy (po vyloučení notářské školy na Vyšehradě, o níž byla zmínka výše) se nabízí jediné možné řešení, totiž umístění těchto rukou přímo ke *svatovítské škole*, která byla z paleografického hlediska zatím více sledována v oblasti literárních kodexů.³³

²⁷ Indorzát viz na obr. 7 na konci tohoto příspěvku.

²⁸ RBM I. Ed. K. J. Erben. Pragae 1855.

²⁹ MGH Const. II (1198–1272). Ed. L. Weiland. Hannoverae 1896 (repr. 1963).

³⁰ CDB III.1. Ed. G. Friedrich. Pragae 1943.

³¹ MGH Const. III (1273–1298). Ed. J. Schwalm. Hannoverae et Lipsiae 1904–1906 (repr. 1980).

³² Indorzát viz na obr. 8 na konci tohoto příspěvku.

³³ S p u n a r, Pavel: *Das Troparium des Prager Dekans Vít*. (Prag, Kapitelbibliothek, Cim 4). Scriptorium 11, 1957, s. 50nn s vyobrazeními tamtéž, pl. 13–14; k tomu nejnověji:

S otázkou grafické proveniencie úzce souvisí otázka chronologické fixace všech předmětných indorzátů. Terminus a quo je přirozeně dán datem vydání příslušné listiny, avšak zejména u starších listin se s tímto konstatováním nemůžeme smířit. Jistě nebudeme daleko od pravdy, budeme-li činnost skupiny písařů kolem V 18 interpretovat jako snahu zřehlednit a „zinventarizovat“ skupinu listin soustředěných poblíž svatováclavské kaple, kde (v sousedství pražských biskupských a kapitulních listin) tehdy teprve krystalizovalo jádro budoucího korunního archivu. A tak pokusy o časovou fixaci skupiny indorzátů, které nás zde zajímají, musí vycházet rovněž z chronologie vnitřních (organizačních) změn probíhajících v 90. letech 13. století v české panovnické kanceláři.

Jak známo,³⁴ její struktura byla následující: v čele stál *kancleř*, který byl na sklonku 13. století již pravidelně vysehradským proboštem, přičemž kancleř sám se na vlastním chodu kanceláře (hlavně vydávání listin) neúčastní. Bezprostředně pod kancleřem stáli *protonotáři*, kteří byli pověřeni faktickým vedením jednotlivých kancelářských oddělení (strukturovaných v kanceláři Václava II. podle teritoriálních destinací na české, o něco mladší moravské a nejmladší polské oddělení).³⁵ Nejnižší složkou byli jednotliví *notáři*.³⁶

V 90. letech 13. století, kdy je 2. června 1297 Václav II. konečně korunován českou královskou korunou,³⁷ dochází zřejmě přímo v důsledku této události k závažné změně ve vedení kanceláře. Do čela se dostává energický basilejský biskup Petr z Aspeltu, který spojil správu všech tří kancelářských oddělení ve svých rukou, takže v DPM formulích vystupuje nadále pouze on. Královská korunovace tedy nevyvolala jen tuto změnu v organizaci kanceláře, ale přiměla s největší pravděpodobností kancelářský personál k důkladnější revizi s českou královskou korunou souvisejících privilegií. Z tohoto předpokladu můžeme usuzovat, že všechny indorzáty, které nás na tomto místě zajímají, vznikly mezi lety

Ž e m l i č k a , Josef: *Děkan Vít, hodnostář a dobrodinec pražské kapituly*. In: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové. K vyd. připravili I. Hlaváček a J. Hrdina za spolupráce J. Kahudy a E. Doležalové. Praha 1998, s. 549nn.

34 E m l e r , Josef: *O kanceláři krále Václava II*. *Sitzungsberichte der königl. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften in Prag*, Jahrgang 1876. Prag 1877, s. 116–118; zevrubněji t ý ž : *Die Kanzlei der Böhmischen Könige Přemysl Ottokars II. und Wenzels II. und die aus derselben hervorgegangenen Formelbücher*. *Abhandlungen der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften*, VI. Folge, 9. Band, Klasse für Philosophie, Geschichte und Philologie, Nr. 2. Prag 1878, s. 50nn. Dále viz: Š e b á n e k , Jindřich – D u š k o v á , Sáša: *Česká listina v době přemyslovské*. (Nástín vývoje). SPFFBU C 11, 1964, s. 60n.

35 P o j s l , M. – Ř e h o l k a , I. – S u l i t k o v á , L.: *Panovnická kancelář*, s. 319nn.

36 Odhalení jejich práce je úkolem veskrze paleograficko-diplomatickým, drtivá většina zůstává v anonymitě, podíl jednotlivých notářů na celkové kancelářské práci může nabízet různá řešení: srov. postupně: V a š k ů , V.: *K otázce individuálního stylu*, s. 75–94; P o j s l , M. – Ř e h o l k a , I. – S u l i t k o v á , L.: *Panovnická kancelář*, s. 352–365 a H a v e l , D.: *Listinné písmo*, s. 13–50.

37 Š u s t a , Josef: *Soumrak Přemyslovců*. In: *České dějiny II.1*. Praha 1935, s. 467–472.

1297–1300, tedy mezi Václavovou českou a polskou korunovací. Po roce 1300 se totiž V 18 ani ruce s ním příbuzné v indorzátech neobjevují.

Neméně zajímavá je *forma* indorzátů, zejména u ruky V 18. Tento písař se totiž nespokojuje pouze se stručným naznačením obsahu listiny, v jeho pojetí má indorzát charakter dosti podrobného regestu listiny:

F: *Assensus de vendicione [ville] Vodochot facta per [Ekonom ma]gistrum et fratres domus [sancti Laurentii] ordinis milicie templi in [Praga].*

H: *Cessio Iohannis de Michalsperch facta domino W., regi Boemorum, ac eius heredibus de villis suis Tuchownic, Hoynicz et Zerbi.*

I: *Privilegium de restauro dato domino Thobie, Pragensi episcopo, per dominum regem Wenceslaum pro bonis episcopatus in Sbrazlaw et Bechin.*

J: *Promissio domini Al., ducis Austrie, quod quam cito eum in Romanorum regem eligi contingeret, dabit domino W., regi Boemie, super terris Egrensi et Pilznensi ac castris Floz, Parkenstein et Weyde litteras de obligatione quinquaginta milium marcarum argenti sigillo regio sigillatas.*³⁸

K: *Promissio domini Al., ducis Austrie, super eo, quod quam cito favente Deo ipsum in regem Romanorum eligi contingeret, dabit sub sigillo regio super exemptionis ab omni servicio et onere servicii domino W., regi Boemie, ac eius heredibus litteras patentes in forma infrascripta.*³⁹

L: *Littere protestacionis domini Al., regem (sic!) Romanorum, quod reges Boemie non tenentur coronati ministrare regi vel imperatori Romanorum in officio pincernatus.*⁴⁰

U ostatních rukou, které vykazují s písařem V 18 grafickou příbuznost, jde o stručnější zmínky:

M: *Privilegium Friderici, Romanorum imperatoris, de confirmatione regni.*⁴¹

N: *Resignacio ducatus Opulie facta regibus Boemie.*

O: *Promissio domini Al., ducis Saxonie, super eleccione regis Romanorum.*

P: *Littera civium de Kemniz de obediendo domino W., regi Boemie, tamquam capitaneo et vicario imperii.*

Q: *Concessio occupandi terras Lokethconis.*

Ačkoliv by se nabízela lákavá myšlenka pokusit se zrekonstruovat obsah zárodku korunního archivu v letech 1297–1300 jen na základě výše uvedených listin, přeci však k opatrnosti nabádá skutečnost, že řada korunních listin, které bychom považovali za samozřejmou součást tohoto celku, takto staré indorzáty vůbec nemají.⁴² Nicméně i tak je skupina písařů kolem V 18 bezesporu prvním dokladem *soustavnějšího* zájmu o pořádání ve svatovítském chrámu deponova-

³⁸ ACRB I, č. 62 datuje tento indorzát až do poloviny 14. stol.

³⁹ ACRB I, č. 63 datuje tento indorzát až do poloviny 14. stol.

⁴⁰ ACRB I, č. 66 datuje tento indorzát až do poloviny 14. stol.

⁴¹ ACRB I, č. 7 datuje tento indorzát do počátku 14. stol.

⁴² Srov. např. ACRB I, s. 4–6, č. 2 (1158, I. 18. Regensburg: Friedrich I. pro Vladislava II.); ACRB I, s. 6–8, č. 3 (1212, IX. 26. Basel: Friedrich II. pro Přemysla I.) atd.

ných listin, a to v době, která ještě nejen postrádala knihy „vnitřní správy“⁴³ a tento nedostatek si musela nahrazovat dorzálními poznámkami, ale která (jak se zdá) k tomuto úkolu nepřistupovala se soustavností a s nároky, které bychom dnes očekávali.

PALÄOGRAPHISCHER BEITRAG ZUM SOGENANTEN ST. WENZEL-ARCHIV VOM ENDE DES 13. JHS.

Obwohl keine Promärquellen zur Begutachtung des böhmischen „Staatsarchivs“ (oder besser „Kronarchivs“) zur Verfügung stehen, können die rückseitigen Anmerkungen in den Originalurkunden, deren Empfänger die böhmischen Könige waren, für diese Zwecke benutzt werden.

Im Zusammenhang mit der Krönung Wenzels II. zum böhmischen König (1297) und mit der darauffolgenden Einbindung Peters von Aspelt in die böhmische Kanzlei erscheinen auf den Rückseiten einiger von den böhmischen Königen empfangenen Urkunden (Urk. H-L) und auch einiger vom Prager Bischof Thobias empfangenen Urkunden (F und I) die von dem Schreiber „Venceslaus 18 (V 18)“ angebrachten rückseitigen Anmerkungen. Der Schreiber (V 18) ist zuvor nicht nur in der Kanzlei des Prager Bischofs Thobias in den Jahren 1279–1283 (Urk. A-C), sondern auch in der Kanzlei Wenzels II., und zwar in den Jahren 1291–1295 (Urk. D-G), zu verfolgen.

Dieser Schreiber wirkte also wahrscheinlich kurz nach der böhmischen Krönung Wenzels II. mit 5 verwandten Schreibern im Kronarchiv, das damals bei dem Grab des Landespatrons St. Wenzel auf der Prager Burg im St. Veitsdom („St. Wenzel-Archiv“) aufbewahrt wurde. Ihre Tätigkeit wurde aber bald nach der polnischen Krönung Wenzels II. (1300) eingestellt, weil diese Schreibergruppe nach dem Jahr 1300 von den Rückseiten böhmischer Kronurkunden verschwunden ist.

---

⁴³ Mám zde na mysli v prvé řadě inventární pomůcky, z nichž pro kapitulní prostředí jsou nejdůležitější: inventář děkana Jana z Krumlova z let 1469–1488 (APH. Archiv Pražské kapituly, sg. XXII) a inventář děkana Valentina z r. 1551 (APH. Archiv Pražské kapituly, sg. XXXII,1), které oba evidují vedle biskupských a kapitulních listin ještě i listiny korunní – srov.: Eršil, J. – Pražák, J.: *Archiv*, s. 6.

In nomine domini Amen. **N**overint universi presentes litteras inspecturi quod Nos Stephanus dei gratia Pragae Episcopus Sedunensis Episcopus in iuxta posse meliorando de consensu quoque ac voluntate honorabilium virorum domini Godefridi Hopsi Pragae Gregorii de Canoniis Canonici Capituli eadem ecclesie in possessione ecclesie commaroms de eadem et tradidimus Religiosis et honorabilibus viris domino Jaroslavo vero Abbate et conventui monasterii de Willow ordinis sancti Benedicti bona episcopus in ipse in villa de aparcowich in iure personarum ecclesie sancti Georgii et ipse villa quod idem nos ad nos pertinet pro eisdem abbatem et conventum in perpetuum hereditario iure libere possidenda. pro quibus bonis cum iure personarum ipsius ecclesie recipimus ab eodem domino abbate ac conventu eadem commaroms ecclesie nullam ipsius monasterii dampnatis pro nos et successores nostris Pragae Episcopus in perpetuum hereditario iure libere possidenda. In cuius rei testimonium et cautelam ipse abbas et conventus ipsorum commaroms iure litteras episcopi fieri fecimus in ipse capituli sigillis munimine commaroms. Datis Pragae Anno domini millesimo ducentesimo decimo sexto die xx. Et Novembris xx. Indictionis Pontificatus nostri anno quarto.

Obr. 1. SÚA Praha, Řád benediktinů Břevnov, inv. č. 50 (listina B).

Nos Johannes deus gratia Rex Boemie dux Silesie et Brandenburgie gratia domine tenore presentium notum est omnibus quod Nos venerabilis in christo pater dominus Paulus Episcopus et Capitulum Sancte Marie in campo sedunensis supradictarum fundationis annuimus privilegia que tunc ipse supradictus et proficuum capitulum supradictis auctoritate presentium iuris et iusticie que in dicto privilegio continentur in forma talis in omnibus et predecessoribus nostris annuimus et tunc iuris et iusticie deus in omnibus se habeat et in quibus possessione presentium esse se afferunt ad in fidelitate in permanentibus iura et gratia submissis tunc sane confirmamus. In cuius rei testimonium et cautelam presentium litteras fieri et sigillis nostris iussimus munimine reddimus. Datis in Ludmilla et manus nostras presentium Regni in personarum Pragae et Disprendit ecclesie Canonice Anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo quinto die Septembris Indictionis anno quarto.

Obr. 2. Archiwum Kapitulne Kraków, inv. č. 76 (listina E).

Cessio facta & confirmata per dno. W. Reg.
 W. Reg. & heredib. & ceteris suis & successoribus
 Boymis & Sclavis.

Obr. 5. SÚA Praha, AČK, inv. č. 23 (listina H).

Privilegium de restituo daco dno. Thobie pragen
 ep. p. dno. Rege avenc. p. dno. Episcopus
 in Ebreglaw & Berchm.

Archiv. fol. 207
 N. 117. +

1295

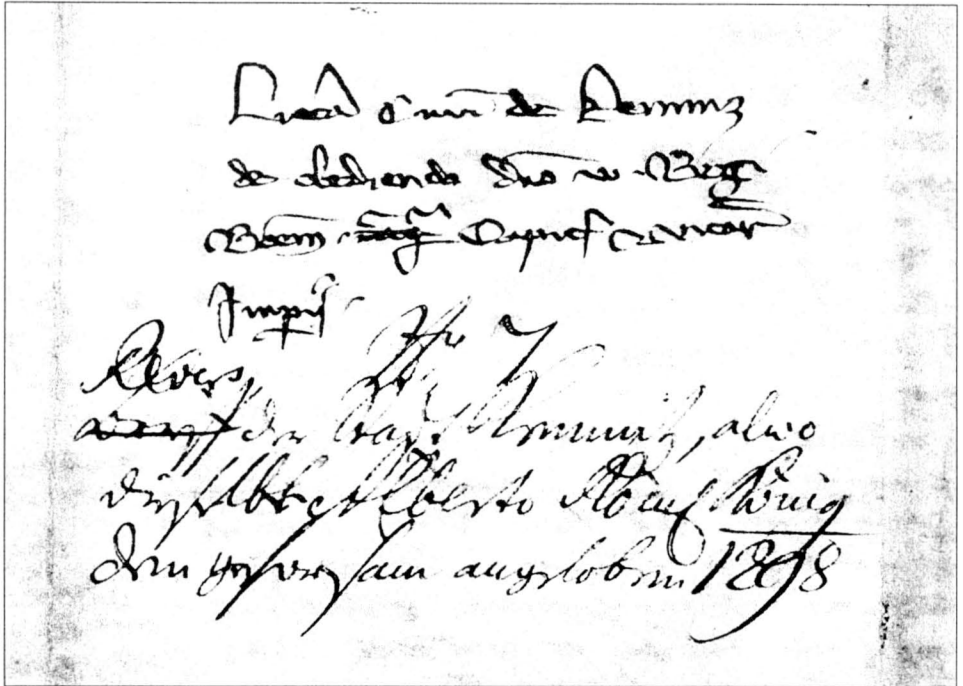
Obr. 6. SÚA Praha, AČK, inv. č. 42 (listina I).

Privilegium factum per dno. Imperatoris
 de confirmatione Regni Bohem.
 Wenceslao filio octogavi
 Regis. N. CC. XXXI.

Correct.

10.

Obr. 7. SÚA Praha, AČK, inv. č. 6 (listina M).

Obr. 8. SÚA Praha, AČK, inv. č. 46 (listina P).

